

NIKKILÄN SAIRAALA- ALUEEN HISTORIAA

Vuoden 1899 keisarillisella asetuksella mielisairaiden hoito määrättiin kuntien tehtäväksi ja Helsingin kaupunki rakennutti maaseudulle, Sipoon kunnan Nikkilän kylään alkujaan 300-paikkaisen mielisairaalan. Maaseudun ajateltiin rauhoittavan potilaita. Sairaala valmistui vuonna 1914. Vuonna 1918 paikkaluku oli kohonnut jo yli neljänsadan, silloin henkilökuntaa oli runsas sata, jakautuen suunnilleen puoliksi hoito- ja muuhun henkilökuntaan. Nikkilässä toimi yhteensä 85 vuoden ajan Helsingin kaupungin psykiatrinen sairaala, johon sijoitettiin kaikkein vaikeimmat ja sairaimmat potilaat, joista osa vietti Nikkilässä elämänsä loppuun saakka.

Miljö on arkkitehti Ernst Albin Kranckin suunnittelema. Alueen talot ovat tyyliuunnaltaan myöhäisjugendia. Ne on rakennettu tiilestä ja niiden pinta on rapattu, perustukset ovat graniittia ja katot auma-, satula - ja mansardimallisia. Myöhemmin rakennetut talot ovat tyyliään klassisia ja funktionaalisia, mutta ilme säilyi mm yhtenäisen värityksen ansiosta. Talojen väleissä on linjakkaita puistoja.

Nikkilän sairaala-alue oli aikanaan varsin omavarainen. Sairaalarakennusten lisäksi alueella oli muun muassa henkilökunnan asuintaloja, oma vesilaitos, suuri pesula (nykyinen Artborg), leipomo, maatila sikaloineen, palokunta sekä lämpö- ja vesilaitos. Alueella oli myös oma hautausmaa, joka vihittiin käyttöön vuonna 1922. Sinne on haudattu 715 ihmistä vuosina 1922–1951.

Jatkosodan aikaan vuonna 1942 joka neljäs Nikkilän sairaalan potilaista eli 247 ihmistä kuoli nälkään ja kulkutauteihin. Potilaille syötettiin talven ajan usein vain harmaata jauhovelliä jatkettuna lantun paloilla. Vuodeosastoilla levisivät infektioaudit, kuten vatsataudit, flunssakuume, tuberkuloosi sekä lavantauti. Vuonna 1942 sairaalaan muutti myös Helsingin pommituksista evakuoituja potilaita Marian ja Kivelän sairaaloista. Päivittäinen ruokailijoiden määrä nousi korkeimmillaan noin 2 200 ihmiseen ja potilasmäärä 1 754:ään. Yhteensä vuosina 1940–1945 kuoli 739 potilasta. Alueen Juhlatalon historia on värikäs, sillä ennen kuin rakennusta oli edes saatu valmiiksi, se otettiin sodan aikana käyttöön evakuointisairaalan ja jatkosodan aikana se toimi sotilassairaalan.

Sipoolainen Martin Andersson on kirjoittanut vuonna 2020 kirjan *Nickby sjukhus mörka historia- Nikkilän sairaalan pimeä historia*. Nikkilän sairaalan historiasta on nostettu pääasiassa saavutuksia, kuten taideterapiaan panostaminen ja sairaalan omavaraisuus. Sairaalan vuosikymmeniin mahtuu kuitenkin valtavasti epäinhimillistä kärsimystä ja lukuisa traagisia ihmiskohtaloita. Kamala paikka se oli vielä 1960-luvulla. Kirja on synkkää, mutta kiinnostavaa luettavaa Nikkilän historiasta ja kirjassa kerrotaan esimerkiksi shokki- ja pakkohoidoista, pakkosterilisoinneista, lobotomioista ja nälkäkuolemista. Potilaita hoidettiin 1930-luvulta lähtien esimerkiksi

antamalla shokkihoitoa vaivuttamalla potilas insuliinilla koomaan. Myöhemmin shokkeja annettiin sähkövirralla. Yksi hoitomuodoista oli lobotomialeikkaus, jossa potilas rauhoitettiin katkaisemalla aivolohkojen välisiä yhteyksiä. Sairaalan asukeille tehtiin myös pakkosteriloiteja. Steriloitavaksi joutui esimerkiksi seksuaalisesti aktiivisia nuoria naisia sekä naisia, joilla oli avioton lapsi. Vuosien 1930 ja 1978 välisenä aikana ainakin 62 sairaalassa hoidettavana ollut tappoi itsensä. Aika moni hirttäytyi huoneessaan tai onnistui jotenkin hyppäämään ikkunasta, vaikka ikkunat oli lukittu. Suurin osa hirttäytyi joko sairaalassa tai läheisessä metsässä. Etenkin naisille tyypillinen itsemurhatapa oli hukuttautua läheiseen Sipoonjokeen. Tarinat kertovat myös sairaala-alueen alla kulkevista, suljetuista tunneleista, joihin on pääsy vain harvalla.

Nikkilässä on aikoinaan voinut nähdä tunnettuja kulttuuripersonia kuten runoilija-kirjailija Uuno Kailaksen, runoilija L. Onervan, valokuvaaja Signe Branderin ja runoilija Maila Pylkkösen, koska he ovat olleet siellä hoidossa. Esimerkiksi Helsinkiä paljon ikuistanut valokuvaaja Signe Brander evakuoitiin vuonna 1941 Helsingin pommitusten vuoksi Nikkilän mielisairaalaan Kivelän sairaalasta. Hän sai lopulta myös viimeisen leposijansa joukkohaudasta sairaalan omalta hautausmaalta. Sotavuonna 1942 Nikkilän sairaalan potilaista neljännes, liki 250, kuoli aliravitsemukseen ja tarttuviin tauteihin, heidän joukossaan myös Signe Brander.

Sairaalan toiminta lopetettiin vuonna 1999 ja suuri osa rakennuksista muutettiin asuinkäyttöön. Asuinalueen nimeksi tuli Itäinen jokipuisto. Jokipuiston koulun vanha koulurakennus on saneerattu vanhasta sairaalarakennuksesta vuonna 2003. Vanhassa keittiörakennuksessa toimi vuosina 2000-2005 valmisruokia valmistava Kokkikartano ja alueella oli silloin myös esimerkiksi Poliisin lupapiste. Nykyään alueen nähtävyyksiä ovat mm. kulttuurikeskus Artborg 35 ja Arboretum, josta löytyy yli 30 erilaista puulajia, muun muassa erilaisia kuusia, pähkinäpuita, tammia ja poppeleita.

Tiedot kerätty mm. Wikipediasta, Helsingin Sanomien 2.10.2020 ilmestyneestä artikkelista, Helsingin Uutisten 25.2.2020 ilmestyneestä artikkelista, Sipoon kunnan nettisivut